

Luật Trợ giúp pháp lý (TGPL) năm 2006 quy định: "TGPL là việc cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí cho người được TGPL, giúp người được TGPL bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của mình, nâng cao hiểu biết pháp luật, ý thức tôn trọng và chấp hành pháp luật; góp phần vào việc phổ biến, giáo dục pháp luật, bảo vệ công lý, bảo đảm công bằng xã hội, phòng ngừa, hạn chế tranh chấp và vi phạm pháp luật"; hiện nay, theo quy định tại Luật TGPL năm 2017 thì "Trợ giúp pháp lý là việc cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí cho người được trợ giúp pháp lý trong việc việc trợ giúp pháp lý theo quy định của Luật này, góp phần bảo đảm quyền con người, quyền công dân trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật". Như vậy, nội hàm của công tác TGPL hiện nay có một nội dung duy nhất, mang tính đột phá đó là cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí, mà trọng tâm là tham gia tố tụng (nhất là tố tụng hình sự, dân sự, hành chính) và thực hiện pháp luật cho đối tượng TGPL.

Luật TGPL năm 2017 quy định đối tượng các đối tượng trong hoạt động TGPL gồm: người có công với cách mạng, người thuộc hộ nghèo, trẻ em, người dân tộc thiểu số cư trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn, người bị buôn bán từ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi, người bị buôn bán từ thuộc hộ cận nghèo, người có khó khăn về tài chính (người khuyết tật, nạn nhân bạo lực gia đình, người chưa thành niên...). Trong những năm qua, đồng cấp quan tâm lãnh, chỉ đạo của Tỉnh ủy, UBND tỉnh, hàng đầu chuyên môn nghiệp vụ của Cục TGPL - Bộ Tư pháp, công tác TGPL trên địa bàn tỉnh đã triển khai nhiều hoạt động sôi nổi, thiết thực, hiệu quả, góp phần ổn định an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội và thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển.

Kết quả đạt được

Xác định tham gia tố tụng là một công việc khó và mới mẻ với đội ngũ trợ giúp viên pháp lý hiện nay, Trung tâm TGPL đã tổ chức công cụ bổ máy, kiện toàn đội ngũ trợ giúp viên pháp lý, nâng cao chất lượng việc việc TGPL. Đến nay, Trung tâm TGPL có 15 trợ giúp viên pháp lý đang hoạt động tại Trung tâm TGPL và Chi nhánh TGPL tại các huyện Núi Thành, Thăng Bình, Điện Bàn, Bắc Trà My, Đông Giang. Trong những năm qua, Trung tâm TGPL tổ chức các đợt tuyên truyền, phổ biến pháp luật, tham gia tố tụng, đi diễn ngoài tố tụng, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho hàng trăm đối tượng; các trợ giúp viên pháp lý đã thực hiện bào chữa, bảo vệ quyền lợi hợp pháp cho các đối tượng tại TAND các cấp, đảm bảo cho tiêu chuẩn việc việc mà Bộ Tư pháp giao hàng năm, góp phần đưa công tác TGPL dần đi vào chiều sâu, hoạt động có hiệu quả, đáp ứng 100% yêu cầu của đối tượng được TGPL. Thực hiện các giai đoạn như sau:

- Trước năm 2016, thực hiện Luật TGPL năm 2006, các Trung tâm TGPL trên cơ sở nói chung và tỉnh Quảng Nam nói riêng đều tập trung vào công tác TGPL lưu động, việc pháp luật, sinh hoạt chuyên đề, sinh hoạt Câu lạc bộ TGPL,... nên quên mất chức năng chính đó là cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí, dần dần mất thời gian dài là sự lưu động việc việc tham gia tố tụng ít, chất lượng hạn chế, chủ yếu dựa vào lực lượng luật sư là công tác viên TGPL. Có thể kể về tỉnh Quảng Nam, mỗi năm Trung tâm TGPL tham gia tố tụng từ 50 - 70 việc, trong đó lực lượng trợ giúp viên pháp lý chỉ tham gia 10% trong tổng số việc, còn lại do luật sư là công tác viên TGPL thực hiện.

- Từ năm 2016 đến nay, thực hiện Luật TGPL năm 2017 và Đề án đổi mới công tác TGPL giai đoạn 2015-2025 ban hành kèm theo Quyết định số 749/QĐ-TTg ngày 01/6/2015 của Thủ tướng Chính phủ, hoạt động TGPL trên địa bàn tỉnh đã thực hiện nhiều kết quả đáng ghi nhận, số việc tham gia tố tụng tăng theo từng năm. Năm 2016, tăng 400% so với năm 2015; năm 2017, tăng 130% so với năm 2016; năm 2018, tăng 150% so với năm 2017; năm 2019, tăng 8%

so với năm 2018; năm 2020 do ảnh hưởng bởi dịch Covid-19, số vụ việc tham gia tố tụng giảm 7,6% so với năm 2019, nhưng vẫn đáp ứng 100% yêu cầu của đội tố tụng TGPL; năm 2021 tăng 22,4% so với năm 2020.

Đặc biệt, trong năm 2021, do tình hình dịch Covid-19 trên địa bàn tỉnh diễn biến phức tạp, ảnh hưởng đến việc tham gia tố tụng tại phiên tòa, song đội ngũ Trợ giúp viên pháp lý đã chủ động, linh hoạt tham gia tố tụng tại các địa phương, số vụ việc tham gia tố tụng tại phiên tòa đạt chỉ tiêu Bộ Tư pháp giao. Kết quả, Trung tâm đã có 245 lượt trợ giúp viên pháp lý (đạt tỷ lệ 91,4%), 23 lượt luật sư tham gia tố tụng (đạt tỷ lệ 8,6%) tham gia tố tụng cho 268 đối tượng được TGPL (hộ nghèo: 12; trẻ em: 39, người dân tộc thiểu số: 76, người dân 18 tuổi: 77, người cao tuổi có khó khăn về tài chính: 15, người có công cách mạng: 17, người khuyết tật có khó khăn tài chính: 28, hộ cận nghèo: 04), với 268 vụ việc (hình sự: 203, dân sự và hôn nhân gia đình: 49, hành chính: 07, lĩnh vực pháp luật khác: 09); các giai đoạn điều tra (147 vụ việc), truy tố (05 vụ việc), xét xử (116 vụ việc). Qua đó cho thấy, số vụ việc tham gia tố tụng trước đây của đội ngũ TGVPL cho tham gia tố tụng 10%, hiện nay đã tham gia tố tụng 90% trên tổng số vụ việc tham gia tố tụng với tất cả các loại án hình sự, dân sự, hành chính; chất lượng vụ việc tham gia tố tụng của đội ngũ trợ giúp viên pháp lý ngày càng được nâng cao, được các đối tượng TGPL hài lòng và các cơ quan tiến hành tố tụng ghi nhận. Ngoài ra, Trung tâm đã phối hợp với Đoàn Luật sư, UBND cấp huyện tổ chức tổ chức pháp luật liên quan đến chính sách của đội tố tụng chính sách, đảm bảo dân tộc thiểu số...

Với những kết quả đã nêu, Trung tâm TGPL nhận năm liền được Chủ tịch UBND tỉnh Quảng Nam công nhận danh hiệu "Tập thể lao động xuất sắc" và tặng Bằng khen vì đã có thành tích xuất sắc tiêu biểu trong phong trào thi đua yêu nước từ năm 2015-2020; được Bộ trưởng Bộ Tư pháp tặng Bằng khen vì có thành tích xuất sắc trong đợt thi đua cao điểm nhân kỷ niệm 20 năm thành lập Tổ chức TGPL Việt Nam; được Thủ tướng Chính phủ tặng Bằng khen năm 2020.

Khó khăn, hạn chế và giải pháp khắc phục

Bên cạnh những kết quả đạt được nêu trên, công tác TGPL trên địa bàn tỉnh vẫn còn một số tồn tại, hạn chế đó là: số lượng vụ việc TGPL tham gia tố tụng tại TAND các cấp còn ít, còn bỏ sót đối tượng được TGPL; chất lượng, trình độ chuyên môn nghiệp vụ của đội ngũ trợ giúp viên pháp lý không đồng đều, nhiều trợ giúp viên pháp lý tuổi nghề quá ít, chưa có kinh nghiệm thực tiễn; cơ sở vật chất, trang thiết bị phục vụ cho hoạt động TGPL của Trung tâm TGPL và Chi nhánh TGPL còn thiếu, chưa đáp ứng nhu cầu; công tác phối hợp với trợ giúp pháp lý trong hoạt động tố tụng còn chưa kịp thời, một số đối tượng được TGPL còn tâm lý e ngại, nhất là người được bào chữa dân tộc thiểu số, ...

Để công tác trợ giúp pháp lý trên địa bàn tỉnh trong thời gian đến hoạt động có hiệu quả, chất lượng, đảm bảo các đối tượng được TGPL tiếp cận và hưởng các dịch vụ trợ giúp pháp lý theo quy định của pháp luật, nhất là hiện nay, TGPL được xác định là dịch vụ công thiết yếu do ngân sách Nhà nước đảm bảo chi trả xuyên theo Danh mục dịch vụ công cơ bản, thiết yếu thuộc ngành Tư pháp (theo Quyết định số 2069/QĐ-TTg ngày 08/12/2021 của Thủ tướng Chính phủ); cần tập trung vào những giải pháp sau:

1. Tiếp tục củng cố, kiện toàn và nâng cao trình độ chuyên môn, kỹ năng nghiệp vụ cho đội ngũ viên chức, trợ giúp viên pháp lý của Trung tâm TGPL và các Chi nhánh TGPL để đảm bảo đáp ứng nhu cầu pháp lý của người dân.
2. Đề nghị UBND tỉnh quan tâm đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị để đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ công tác TGPL trong giai đoạn hiện nay, nhất là bố trí các phòng làm việc để tiếp xúc cho đối tượng được thụ lý là trẻ em, nạn nhân bị xâm hại tình dục, bị bỏ rơi gia đình; xây dựng cơ sở hạ tầng để tổ chức điều tra, truy tố tại Trung tâm TGPL theo Nghị quyết số

33/2021/QH15 ngày 12/11/2021 của Quốc hội khóa XV và Thông tư liên tịch số 05/2021/TTLTTANDTC-VKSNDTC-BCA-BQP-BTP quy định phiên tòa trực tuyến vào đầu năm 2022.

3. Các cấp quan tâm hành động thực hiện và cấp huyện cần tăng cường công tác phối hợp, nhất là thông tin với đội thực thi công tác pháp lý, huy động các bộ phận thực thi công tác pháp lý; tạo điều kiện cho đội ngũ trợ giúp viên pháp lý, luật sư thực hiện công tác pháp lý, khám nghiệm hiện trường, gặp gỡ các bên...

4. Các cấp, các ngành cần tăng cường công tác phối hợp cung cấp thông tin liên quan đến trẻ em, bạo lực gia đình, người khuyết tật, dân tộc thiểu số, ... để Trung tâm công tác pháp lý kịp thời cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí cho các đối tượng.

5. Đề nghị Phòng Tư pháp cấp huyện, UBND cấp xã quan tâm hơn nữa trong công tác phối hợp thông tin, giải thích quy định của pháp luật và giải thích cho các công dân thuộc diện đối tượng trợ giúp pháp lý theo quy định tại Điều 7 Luật Trợ giúp pháp lý để Trung tâm Trợ giúp pháp lý Nhà nước thực hiện được các cấp dịch vụ pháp lý miễn phí, theo đúng quy định tại Thông tư số 03/2021/TT-BTP ngày 25/5/2021 của Bộ trưởng Bộ Tư pháp, nhằm tránh bị thực thi công tác pháp lý khi họ yêu cầu.

Hy vọng những kết quả đạt được của Trung tâm công tác pháp lý Nhà nước tỉnh Quảng Nam trong những năm qua là một sự quan trọng và sẽ là tiền đề để Trung tâm có điều kiện hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ năm 2022 và những năm tiếp theo./.

Lê Hoàng Văn